

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 5, Issue 2, June 2017, p. 52-58

Received	Reviewed	Published	Doi Number
06.04.2017	14.05.2017	30.06.2017	10.18298/ijlet.1736

**IDIOMS IN TEACHING TURKISH AS A SECOND LANGUAGE:
COMPARISON OF TWO DIFFERENT TECHNIQUES**

Ayşegül ÖZDEMİR¹ – Kemal DEMİR² – Tülay Yeter ÖZKAN³

ABSTRACT

Text idioms are set phrases that are made of words that usually have different meanings from what they usually have and they are syntax forms that are made up by stereotyped words. While teaching idioms, there may occur some communicational problems resulting from nations' cultural characteristics unless the cultural dimensions of the target language are considered. Idioms should be taught to the learners of Turkish as a foreign language in conformity with the situations that they represent in order to avoid negative communicational issues. This study is made considering not only communicational aspects but also cultural factors of language teaching. The teaching process is carried out via two groups of learners. In one group, the idioms are taught through audio-visual materials, in the other one the same idioms are taught through written texts. In this study, the two different techniques are compared and their affects to the learning are stated. In order to specify the target idioms, the B1-B2 levels of three different course books that are used for teaching Turkish as a foreign language are studied. The idioms used in this study are gathered from those sources. The readiness of learners is detected by giving a pre-test that consists of the target idioms. While determining the content and the period of the teaching process, the data gained through this pre-test is also considered. At the end of planned teaching period, pre-test and post-test results are interpreted using statistical techniques.

Key Words: Teaching Turkish as a foreign language, idioms, use of audio-visual materials, contextualization.

**TÜRKÇE'NİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE DEYİMLER: İKİ
FARKLI ÖĞRETİM TEKNİĞİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

ÖZET

Deyimler, genellikle gerçek anlamlarından farklı anlamlar yüklenen ifadeler olup, kalıplaşmış sözcüklerden oluşan sözdizimleridir. Deyimlerin öğretiminde, erek dilin kültürel boyutu göz önüne alınmadığında ulusların kültürel özelliklerinden kaynaklanan iletişim sorunlarının yaşanabileceği olağandır. Deyimler, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlere olumsuz iletişim sorunlarından kaçınmak için anlamları betimlediği durumlara uygun olarak öğretilmelidir. Bu çalışma, deyimlerin öğretiminde iletişim boyutunun yanı sıra kültürel öğeler de dikkate alınarak yapılmıştır. Öğretim, hedef deyimleri işitsel ve görsel materyallerin kullanılarak yapıldığı bir grup ile aynı deyimlerin metin içerisinde verilerek yapıldığı ikinci bir grup oluşturularak yürütülmüştür. Çalışmada, bu iki farklı teknik yani işitsel-görsel araçlarla yapılan öğretim ile bağlamlama yöntemi ile yapılan öğretim karşılaştırılarak öğrenmeye olan etkileri saptanmaya çalışılmıştır. Öğretime kaynak oluşturan deyimlerin belirlenmesi için Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan dört farklı kitabın B1-B2 düzeyleri esas alınmıştır. Araştırmada kullanılan deyimler bu kaynaklardan derlenmiştir. Öğrenenlere, araştırmaya konu olan deyimleri kapsayan bir ön test uygulanarak hazırbulunuşlukları belirlenmiştir. Ön test verileri dikkate alınarak öğretim programının içeriği ve süresi planlanmıştır. Planlanan öğretim süresi sonunda, önceden uygulanan ön test verileri ile öğretim sonundaki son test verileri istatistiksel yöntemler kullanılarak betimlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, deyimler, işitsel-görsel materyal kullanımı, bağlamlama.

¹ Uzman, Akdeniz Üniversitesi, aozdemir@akdeniz.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, kdemir@akdeniz.edu.tr

³ Okutman, Akdeniz Üniversitesi, tulayozkan@akdeniz.edu.tr

1. Giriş

Duygu ve düşüncelerin yazılı ve sözlü olarak dile getirilmesi olarak tanımlanan dil, iletişimin en önemli ögesidir. Bir ülkenin dili, sosyal ve kültürel değerlerinin aktarılmasında en önemli araçtır. Konuşma dilinde çok sık kullandığımız deyimler ve atasözleri dilimizin zenginliğini gösteren en önemli dil öğelerindedir. Geleneksel sözlü kültür ürünü olan deyimler, sözlü ve yazılı anlatımda kendini ifade etmenin etkili olması açısından Türkçe öğretiminde önemli bir görevi yerine getirmektedir.

Deyimler Türkçenin önemli bir parçası ve Türk toplumunu yansıtan, kimliğini gösteren dil öğeleridir. Halk kültürü öğeleri olan deyimler, ait olduğu toplumun çeşitli inançları, gelenekleri ve yaşam biçimi hakkında bilgi verir. Deyimler atasözlerinde olduğu gibi kalıplaşmış sözler olup değiştirilemez. Bu nedenle Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlere doğru aktarımı gerekmektedir. Deyimler kuşaktan kuşağa aktarılmış, toplumun yaşanmışlıklarıyla şekillenmiş, anlatıma akıcılık, çekicilik katan, çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı olan, genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğudur. Kişilerin anlık duygu ve düşüncelerini, içlerinden geldiği gibi saf ve doğal bir şekilde yansıttıkları en eski halk kültürü mahsulleri, atasözleri ve deyimlerdir.

Deyimler konuşma dilinde kullanıldığında çıkarımlar içerdiği için az ve öz kavramlar ile anlamsal alanı genişletmektedir. Deyimler ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Geleneksel görüşe göre, deyimler daha geniş bir kelime kategorisi olarak kabul edilir. Tek başlarına bir dil konusu oldukları varsayılır, diğer bir deyişle, herhangi bir kavramsal sistemden bağımsız olarak dilin bir ögesi olarak alınırlar. Yine geleneksel görüşe göre, kelimelerle benzer şekilde bazı söz dizimsel özelliklere sahiptirler ve bir araya geldikleri kelimelerin anlamlarına göre özel bir anlam taşırlar (Kövecses & Szabo, 1996: 328). Bu nedenle deyimlerin, dil bilimi alanı ve sosyal - bilişsel bilimlerin ortak alanları kapsamında disiplinler arası çalışmalarda bulunulup daha kapsamlı yeni çıkmış metodolojiler ile irdelenmesi gerekmektedir. Zira deyimler geleneksel anlamda yalnızca dilin tümcesel bir ögesi olmanın dışına çıkamayacaktır.

Deyimlerimiz, bireyin kendini yazılı ve sözlü ifade etme alışkanlığı kazanmasında önemli rol oynar. Zamansal olarak oluşum süreçlerine bakınca toplumsal ve bulunduğu kültürel deneyimlerin dilsel olarak kısa ve öz dışı vurumudur. Bu süreçte pratiklerin oluşması için geçerli dilsel uygulama alanları gerekmekte ve bu da zaman istemektedir (Gönen, 2008, 208). Türkçe öğrenenlerin hedef dilin ülkesinde bulunmaları yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde önemli bir avantaj sağlamaktadır. Öğrenciler öğrendikleri deyimlerin pratiklerini günlük hayatta deneyimleme olanağı bulacak ve daha kalıcı bir öğrenme sağlanacaktır. Bu nedenle Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlere doğru ve kalıcı biçimde aktarımı gereklidir. Bu çalışmada bireyin yabancı dil öğrenmeye yönelik tutum ve algılarının durumu yabancı dil öğrenme sürecini olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir (Gömleksiz, 2013, 649). Bu anlamda Türkçe öğretiminde kullanılan deyimleri yabancı dil olarak Türkçe öğretimi gören yabancı öğrencilere nasıl daha iyi öğretilir sorusuna cevap aranmaktadır.

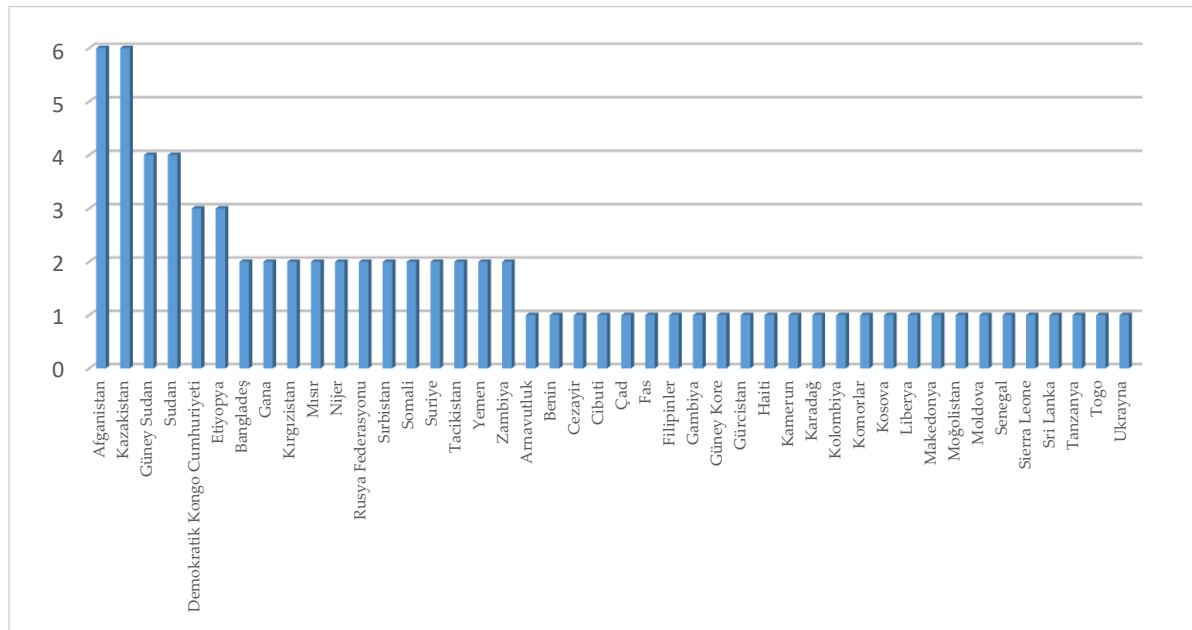
2. Yöntem

Bu çalışmada, kullanılan deyimlerin belirlenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. İlk aşamada, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan üç farklı kitap serisinin orta düzey kitapları incelenerek içerdikleri deyim sıklıkları tespit edilmiştir. Yöntem olarak nicel araştırma yöntemi olan deneysel yöntem kullanılmıştır. Deneysel yöntem ile gruplar arası karşılaştırmalar yapıp çıkarımlarda bulunulabilir. Bu sebeple nicel verilere dayalı bir çalışma yapılmıştır. Öğrenciye iki farklı teknikle; görsel-ışitsel araçları kullanarak ve bağlamlama yani deyimleri uygun metinlere yerleştirerek yapılan iki farklı öğretim tekniğinin öğrenmeye etkisi karşılaştırılmıştır.

2.1. Katılımcılar

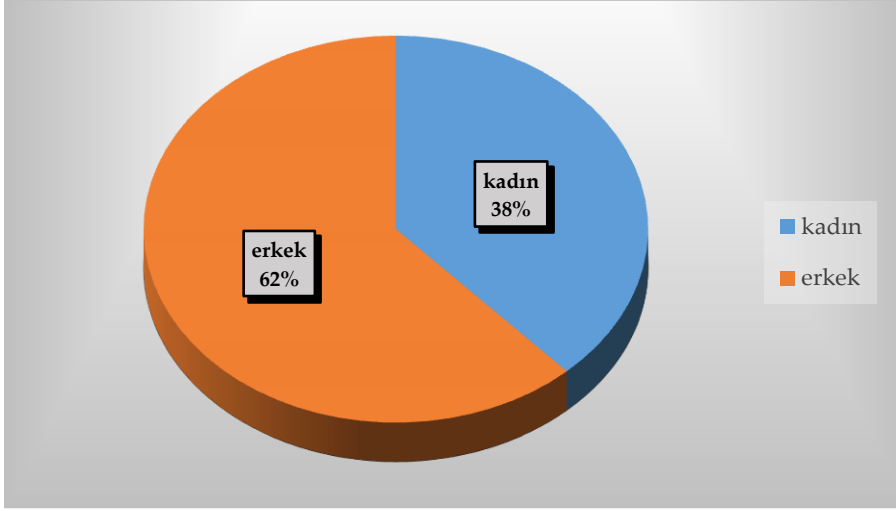
Katılımcılar Akdeniz Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu'nda orta düzeyde Türkçe öğrenimi görmekte olan 45 farklı ülkeden gelen yabancı öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcıları Asya, Orta Afrika, Avrupa ve Amerika kıtalarındaki ülkelerden gelen öğrenciler oluşturmuştur. Grafik 1 de görüldüğü gibi 18-25 yaş arası 76 yabancı öğrenci arasında Türki Cumhuriyetlerinden ve Rusya Federasyonundan gelen öğrenciler bulunmaktadır. Bu öğrencilerin içinde Türkçeye ve deyimlerin bir kısmına hâkim olan öğrenciler ön test uygulandığında tespit edilmiştir.

Grafik 1: Ülkelere Göre Dağılım

Öğrencilerin verileri incelendiğinde bütün öğrencilerin bir yabancı dil hatta bazı öğrencilerin birçok dil bildikleri ve multilingual oldukları bu çalışma esnasında ortaya çıkmıştır. Afrika ülkesinden gelenlerin hem sömürge altında kaldıkları ülkelerin dillerini anadili gibi bildikleri hem de yerel dilleri bildikleri ortaya çıkmıştır. Demografik verilerine bakıldığında grafik 2 de görüldüğü üzere ilk katılımcıların 62% erkek, %38'inin kız öğrencilerden oluştuğu görülmüştür.

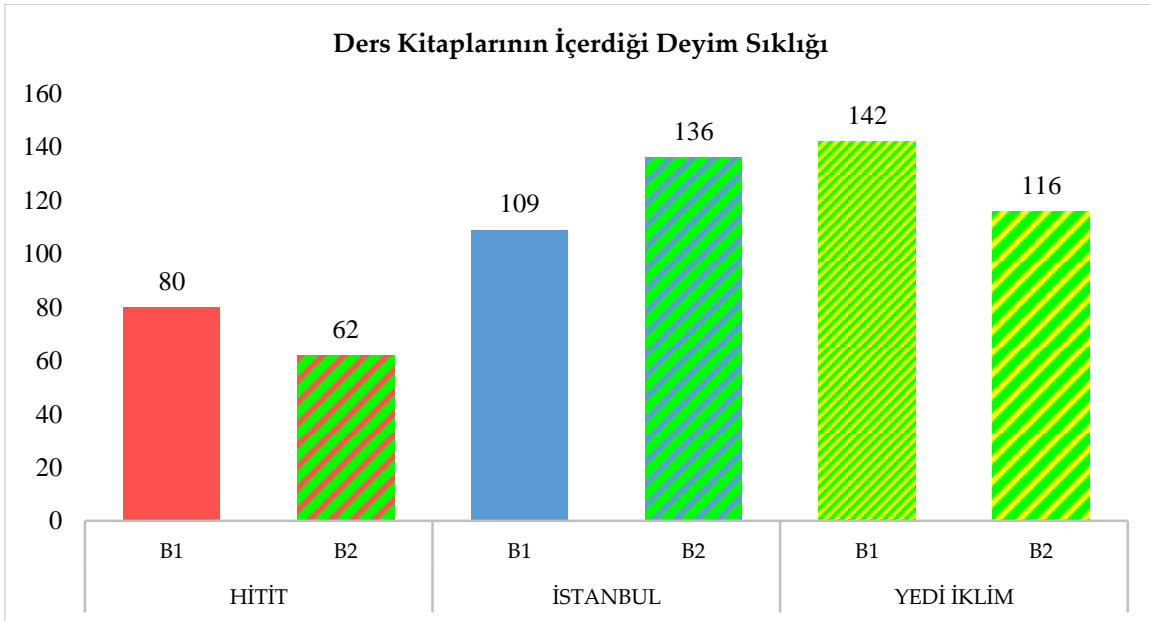
Grafik 2: Cinsiyete Göre Dağılım

2.2. Ön Test

Çalışmada kullanılan deyimlerin belirlenmesinde bir ölçüt olması bakımından, grafik 3 de görüldüğü gibi yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan üç farklı kitap serisinin orta düzey kitapları incelenerek seviyelere göre içerdikleri deyim sıklıkları tespit edildi.

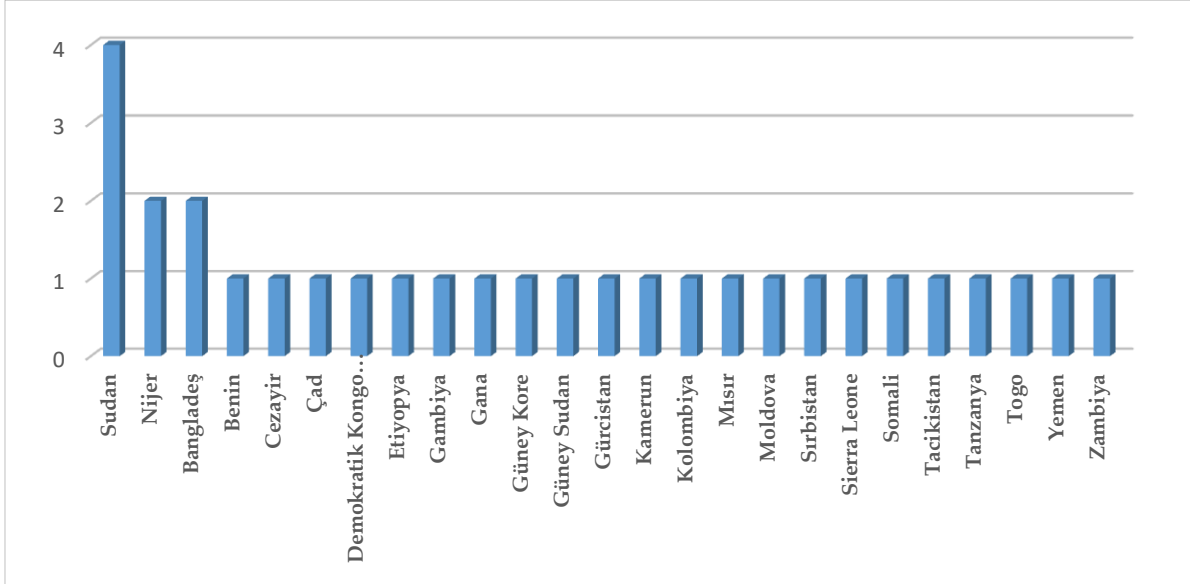
Grafik 3: Ders Kitaplarının İçerdiği Deyim Sıklığı

Türkçe Öğretim kaynaklarından Hitit, İstanbul ve Yedi İklim kitaplarından 110 deyim belirlenip, bu deyimleri içeren bir ön test hazırlanmıştır. İlk aşamada deyimlerin öğretilmesi için uygulanacak işitsel-görsel ve bağlamlama yöntemleri belirlenmiştir. Daha sonra katılımcıları ve deyimleri belirlemek için 76 öğrenciye ön test uygulanmıştır. Aynı test beş hafta sonunda tekrar yapıp gelişme ve farklılıklar değerlendirilmiştir. Ön teste ait analizler yapılarak belirlenen deyimlerin öğrenci tarafından bilinme yüzdeleri göz önüne alınarak, bildikleri deyimler ve deyimlerin belli bir yüzdesini

bilen öğrenciler çalışmadan çıkarılmıştır. Yapılan bu çalışmalardan sonra denek olarak seçilen öğrencilerin sayısı 30, seçilen deyim sayısı da 30 olarak belirlenmiştir.

Grafik 4: Katılımcıların Ükelere Göre Dağılımı

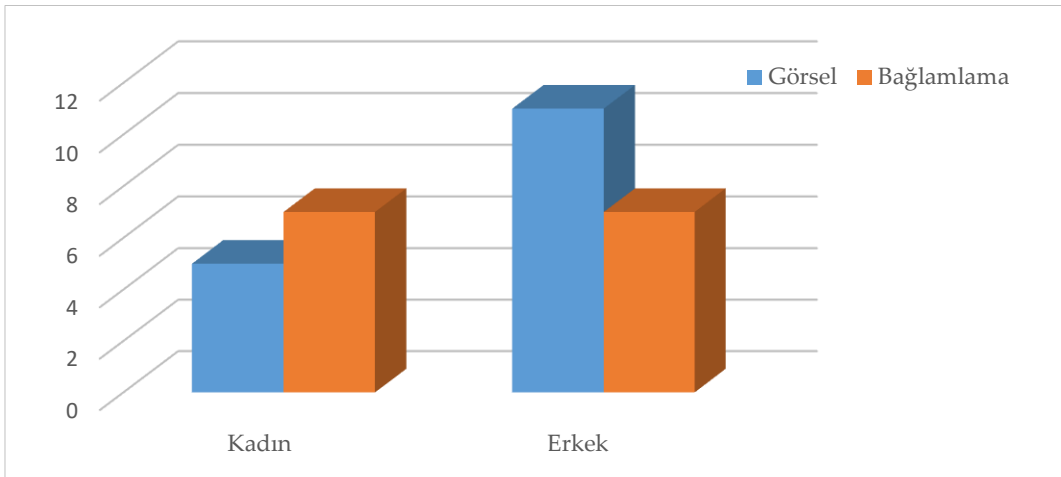

Grafik 4 de denek olarak seçilen öğrencilerin ülke dağılımı verilmiştir. Ön test sonucunda elenen öğrencilerin çoğu Türki Cumhuriyetlerinden, Balkanlar'dan ve Afganistan'dan olmuştur.

3. Öğretim Süreci

Öğretim aşamasına geçmeden önce çalışma grupları ve program belirlenmiştir.30 öğrenciye beş hafta boyunca haftada iki saat olmak üzere seçilen otuz deyim belirlenen yöntemlerle öğretilmiştir.16 kişilik gruba görsel işitsel, diğer 14 kişilik gruba bağlamlama yöntemi kullanılarak seçilen deyimler öğretilmiştir. Ayrıca seçilen öğrenciler içinde 14 kız 16 erkek öğrenci bulunmaktadır. Görsel-işitsel öğrenciler 12 erkek 4 kız öğrenciden, bağlamlama 7 erkek 7 kız öğrenciden oluşmaktadır(Grafik 5).

Grafik 5: Cinsiyet ve yönteme göre katılımcı sayısı

3.1. Öğretim Yöntemi: İşitsel-Görsel

Görsel-işitsel metot ikinci dünya savaşında Amerikalı askerlere yabancı dil öğretimi esnasında kullanılan ve daha sonra genel olarak bütün dil öğretimine yansıtılan bir yöntemdir. Bu yöntem ile günlük yaşam içindeki konuşmaların bol tekrar ile bir alışkanlık haline getirilerek öğretilmesi amaçlanmaktadır (Crystal, 1995, 374). Görsel-işitsel metot bilgiyi görüntü ve sesle öğrenciye iletir. Derslerde kısa filmler, videolar, resimler ve dinleme materyalleri kullanılır. Öğrenciler görme ve işitme duyularını birlikte kullandığı için daha hızlı ve kolay öğrenirler. Öğrenme ortamında öğrencilerin kendilerini rahat hissetmeleri çok önemlidir. Korku ve kaygı yabancı dil öğrenimindeki en büyük sorunların başında gelmektedir (Demir, 2016,12). Bu yöntemin öğrenme ortamında yarattığı atmosferin öğrenmeye pozitif etkisi vardır. Teknolojideki ilerlemeler bu metodun geliştirilmesine yardımcı olmuştur. Sınıf ortamları daha fazla teknolojik aletle donatılmış ve dil öğretiminde kullanılan kitaplar, videolar ve ses cd'leriyle desteklenmiştir. Dil öğretimini zenginleştiren bu metot duyuları da öğrenme sürecine kattığı için etkili bir yöntem olarak düşünülmektedir.

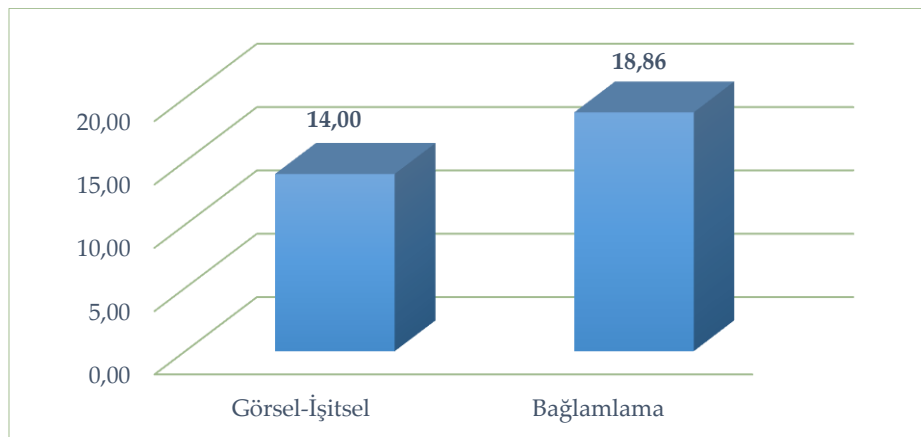
3.2. Öğretim Yöntemi: Bağlamsal

Bağlamsal öğrenme yeni bir kavram değildir. Amerikan filozof ve eğitim reformcusu John Dewey 20. yüzyılın ilk yarısında bu kavramdan bahsetmiştir. Kurt Lewin ve David Kolb deneysel öğrenme yani doğrudan bir deneyime anlam verme sürecinde benzer teoriler kurmuştur. Bağlamlama yöntemi ile hedef dil, kültürel yapısına uygun, kullanım alanını görerek ve onu taklit ederek öğrenilir. Dil kullanıcısı dilin kalıplarını kavrar ve oluşturur. Bağlamlama (contextualisation) dil öğelerinin gerçek bir bağlam içerisinde öğrenene sunulmasıdır. Böylece öğrenen hedef dildeki gerekli yapıları gerçek kullanım yerlerini bilerek öğrenir ve iletişime geçtiğinde hatırlaması ve uygulaması daha kolay olur. Bu teknik dili öğrenme ve daha sonra hatırlamalarına yardımcı olur. Öğrenciler anlamdan tahminle yola çıkar.

3.3. Son test

Öğrencilere beş hafta süresince 30 deyim için bağlamlama ve görsel-işitsel öğretim yöntemleri uygulanmıştır. Programın sonunda uygulanan son test değerlendirildiğinde bağlamlama yönteminin kullanıldığı denek grubunun, görsel-işitsel gruba göre daha başarılı olduğu görülmüştür (Grafik 6).

Grafik 6: Son Test Sonucuna Göre Öğrenilen Deyim Ortalamaları

4. Sonuç

Bireyin kullandığı kelime sayısı, söz varlığını temsil eder. Söz varlığının genişliği, bireyin anlama ve anlatma becerisini olumlu yönde etkiler (Demir & Melanlioğlu, 2011, 633). Birey, kelimelerle düşünür, düşündüklerini yine kelimeler vasıtasıyla ortaya koyar. Dil öğreniminde kelime bilgisi yanında öğrenilen dilin deyim ve atasözlerinin kavranması hedef dile hâkim olma açısından önemlidir. Deyimler çıkmış olduğu kültürün ve/veya alt kültürlerin bir konu hakkında edinilen tecrübelerini ve yaşanmışlıklarını kısa ve öz ifade eder. Bu bağlamda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ülkemize gelen yabancı öğrencilere kültürümüzün bir parçası olan deyim ve atasözlerini öğretmek ve böylece bir nevi ülke bilgisi konusunda katkıda bulunmak en önemli görevlerimizden birisidir. Hedef dilin kullanım alanları doğru ve yerinde öğrenildiği takdirde topluma ve kültüre uyum sağlanır. Çalışma sonucunda, bağlamlama yöntemi görsel-işitsel gruba göre daha başarılı olmuştur. Bunun nedeninin dil öğrenen bireylerin öğrendiklerini tespit etmekte kullanılan yöntemlerin daha çok cümle içerisinde kullanımı şeklinde olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yabancılara deyimlerin öğretilmesinde kullanılan tekniklerle yapılmış olan Özdemir'in (2013) çalışmasında önerdiği mnemonik tekniklerle deyimlerin öğretilmesinde uyguladığı etkinlikte mnemonik teknik ile bireylerin etkinlik başarısının %70, klasik teknikle başarısının %30 olduğunu görülmüştür. Deyimlerin öğretimi konusunda Lakoff ve Johnson (1998, 11) ise, metaforları günlük konuşma dilimizin en önemli parçası olarak kabul eder ve anlamsal dünyanın metaforlar sayesinde oluştuğunu, kültürden kültüre anlamsal boyutun farklılaştığını ve böylece metaforların farklı olabileceğini dile getirir. Deyimler bu bağlamda soyut bir durumun somut kavramlarla dile getirilmesini ifade ettiğinden, metafor analizi ile öğrenciler karşısında çözümlenmesi merak uyandırıp derse daha motive olmalarını sağlayabilir. Bundan sonra yapılacak deyimler ile ilgili çalışmalarda, dil bilim öğelerinin yanı sıra dil öğretimi konusunda bilişsel dilbiliminden faydalanılması ve insanın iletişim aracı olan dilin disiplinler arası çalışmalardaki gerekliliğinin ön plana çıkarılması yabancı dil olarak Türkçe öğretimine büyük katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Crystal, D. (1995). Die Cambridge Enzyklopädie der Sprache, Campus Verlag
- Demir, K. (2016). Die Emotionale Einstellung der DaF-Lerner zum Deutschen: Eine Fallstudie, Doktora Tezi Çukurova Üniversitesi
- Demir, T. & Melanlioğlu, D. (2011). Türkçe öğretiminde deyimlerin çağrışımla kazandırılması, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 31, sayı:3 s. 631-649
- Gömlüksiz, M.N. (2013). Öğretmen Adaylarının Yabancı Dil Kavramına İlişkin Metaforik Algıları, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/8 Summer 2013, p. 649-664, Ankara
- Gönen, S. (2008). Deyimlere şekil açısından bir yaklaşım, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, Sayı: 20, s. 207-217
- Kovecses, Z. & Szabó, P. (1996). Idioms: A View from Cognitive Semantics, Applied Linguistics, Vol 17, No 3 ©Oxford University Press
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1998). Leben in Metaphern, 1. Auflage, Carl-Auer- Systeme
- Özdemir, A. (2013). Deyimlerin yabancılara öğretiminde mnemonik teknikler ile öğretim etkinliği önerisi, 6. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı, 4-6 Temmuz 2013, Niğde.